

ЗДРАВКО МИТКОВ:

УМНИЯТ И ТАЛАНТЛИВ КОНТАКТ С ПУБЛИКАТА

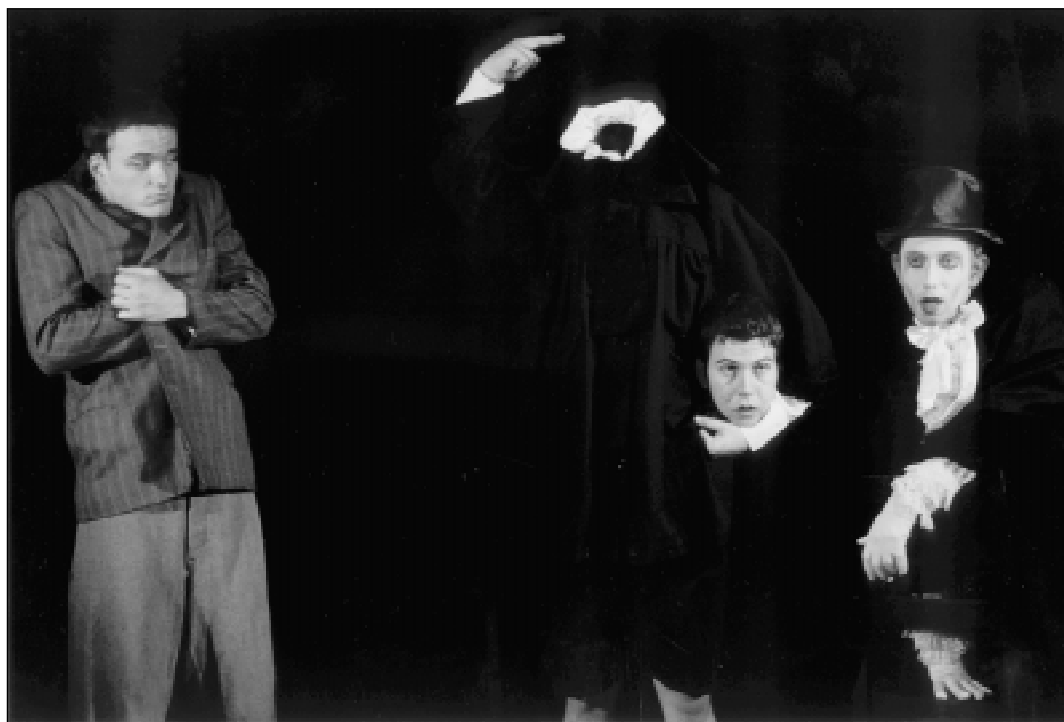
Е МЕРЦО ЗА СМИСЪЛА НА ТЕАТРАЛНОТО ИЗКУСТВО

ЕЛЕКТРОНЕН РАЗГОВОР СЪС ЗДРАВКО МИТКОВ, СЕПТЕМВРИ 2002

Искра Николова: Провеждаме този разговор в началото на новия театрален сезон. Какви са Вашите очаквания и опасения, какви са личните ви планове? Как преценявате театралната ситуация в България?

Здравко Митков: Преди всичко благодаря за оказаната чест. В същото време не съм сигурен, че мнението ми може да се окаже близо до обективните процеси, които формират днешното ни театрално битие.

Имам усещането, че в самото начало на новия театрален сезон продължава нелицеприятната битка с финансовата и организационна немощ на системата. Единствената надежда може да бъде съзряна във факта, че административните равнища прекратиха така наречената реформа и започнаха да се чуват по-спокойни и улегнали гласове. За съжаление ямите от хаотичните шрапнели на реформаторите не могат така бързо да бъ-

Сцена от „Пролетно пробуждане“ на Франк Ведекинг,
постановка на Здравко Митков, с абсолюенти от класа му.

гат заличени. И Все пак – надеждата е за един по-улегнал и разумен процес на развитие. Очакванията ми са, че все повече ще се оценява стойността на духовното при мъчителната трансформация на живота в държава. Що се отнася до конкретната театрална практика – много ми се ще да позавехнат младежките пъпки по лицето на трансформиращия се театър и зрелостта и интелигентността да вземат връх сред агресивните ексцесии на експеримента по сцените. Що се отнася до личните ми планове – надявам се да реализирам две до три постановки. За съжаление един от проектите, който беше свързан с високи постановъчни разходи, се провали по финансови причини. Въпрос на чест и професионализъм е да се отстъпва от желанията, ако реализацията им е свързана със значителни компромиси. Ще се въздържа от преценки за театралната ситуация в България, но ще пожелая на театъра ни по-скоро да скъса с периода на „сиромасомилството“ и да се отдаде на заслужените пирове на духа.

Искра Николова: Освен че сме в началото на театралния сезон, предстои също и откриването на новата академична година. Като ректор на НАТФИЗ, кажете какви постижения и какви проблеми има Академията в последно време? Какви са Вашите планове за Учебния театър? Има ли Учебният театър своя специфична публика?

Здравко Митков: Всъщност отговорите на въпросите в това интервю изпизват част от времето, определено за писането на академичното ми слово за откриването на новата учеб-

на година в Академията. Би било помпозно да тръбя за постижения, но съм сигурен, че с общите ни усилия Академията изпълнява стабилно призванието си да се грижи за професионализма в сценичните и екранните изкуства. Направихме сериозни промени в обема и организацията на учебните планове. Направихме го не по принуда, а след сериозна оценка, че трябва да динамизираме и облекчим процеса на обучение на талантливите студенти. Моята най-голяма гордост за новата учебна година е вече осъщественият прием на първия клас по Драматургия. Лично аз и ръководният екип сме убедени, че няма движение и израстване в практиката на българския театър и кино, ако оставим драматургията на самодейно и имитационно равнище. Повечето пиеси на млади автори, които се реализират в момента, мъчително неприятно напомнят известни образци и стилове. Налице е едно безкритично копиране, а причината – недостатъчната професионална образованост на пишещите.

Един от големите проблеми е липсата на средства за подготовка на две дигитални телевизионни студиа, в които ще се помещава бъдещ аудиоvizуален център, оборудван с великолепна японска телевизионна техника. В същото време това лято изградихме нова камерна сцена със сто места.

Тая надежда, че в скоро време Учебният театър ще се превърне във важно и привлекателно място за млада публика, както беше в миналото. Тази година афишът ще бъде особено богат. Надявам се това да се отнася и за качеството на предлаганата продукция. Амбициозният план включва 11 дипломни спектакъла.

Искра Николова: Трудна ли е реализацията на младите актьори и режисьори? Много от тях предпочитат да чакат късмета си в София, а същевременно в провинциалните театри често липсват млади творци. Смятате ли, че театралният живот в България се нуждае от децентрализация? Има ли „пропаст“ между центъра и периферията? Какви според вас са плюсовете и минусите на това да започнеш кариерата си в провинциален театър?

Здравко Митков: Очевидно става въпрос за сериозни трудности. Изгръжката на живота пречи дори и на най-смелите да опитат късмета си в провинциални театри.

Мисля, че от каквото и да се нуждае театралният живот в България – то не трябва да става по изкуствен начин. Често пъти при разпределяне на пари за проекти се правят странни неща. Дават се пари за суперавангардни проекти в периферни театри, които най-малкото нямат капацитет публика за подобен рог представления (пък били те и успешни). Резултатите в такива случаи са плачевни – и малкото местна публика се отблъсква завинаги от самовлюбените формални упражнения на новаторите.

Не бих говорил за пропаст между център и периферия, а по-скоро за безсмислени случайни действия, които дават и случайни резултати (както добри, така и лоши). Мисля, че плюсовете за една кариера би имало само ако тя се започне в стабилна професионална среда. Когато такава се намери в провинциален театър – това е плодотворно за начинаещи професионалисти. По простата причина, че там има по-малко съображаване с конюнктура и ка-

пацитети. Има повече свобода и по-стабилно самочувствие.

Искра Николова: Има ли „пропаст“ между театралните поколения в България?

Здравко Митков: Има сериозно неразбиране и липсват установени професионални критерии, които да участват в оценката и подкрепата на новото поколение. Безкритичните хвалби и флирт с всяко нестандартно сценично упражнение ни правят смешни и нелепи в очите на сериозния свят на изкуството.

Искра Николова: Ключовите теми в този брой на нашето списание са публиката, рецепцията, обратната връзка. Възгледите по този въпрос се колебаят между две крайни позиции: пренебрежение или пък „угажане“ на публиката. Каква е Вашата гледна точка?

Здравко Митков: Всъщност единствено умният и талантлив контакт с публиката е мерило за смисъла на театралното изкуство. Нито естетическата надменност, нито примитивният вкус могат да осмислят усилията на артиста. Според мен – не може да мине без честно отношение между двете страни на процеса. Струва ми се, че като интелектуален продукт театърът не може да си позволи пренебрежението да не кани публиката като уважаван партньор. Дори когато знаем, че сме по-умни – въпрос на интелигентност е да не го демонстрираме. Не мисля, че несподелените идеи носят задоволство на сериозните творци в театъра. Театърът по природа не може да си е самогостатъчен. Аз съм за партньорство с публиката, било то и мъчително. От това нашето изкуство

Во само печели. Това ни и усъвършенства.

Искра Николова: При избора на драматургичен текст влияете ли се малко или повече от фактора „публика“?

Здравко Митков: И най-дълбоките ми разсъждения, и най-нестандартните ми мисли, свързани с творческия акт в театралното изкуство, няма начин да се реализират без публика. За мен действието на създаване е сложен акт на съпоставяне на автор на произведение, моето отношение и интерес към първичния материал и средата възприематели (ако звучи по-тежко – реципиенти). Възприемам ги като три хармонично усукани една в друга спирали. Както е в структурата на рибонуклеиновата киселина. Всеки опит да се пренебрегне една от спиралите води до израждане. Актът на изкуството става неефективен и се измества от същинската си природа.

Искра Николова: Проявявате ли любопитство към съвременната българска драматургия? Какво е интригуващото в нея и какви са вашите очаквания?

Здравко Митков: Чета много и все по-трудно ми става да отделя текстовете за театър от фейлетона. И все не мога да отделя младите автори я от Пинтър, я от Бекет или Шепърд, понякога и от Дейвид Хеър. Имам чувството, че без да искат повтарят чужди формули, чужди мисли, чужди теми. В такива случаи просто недоумявам – за толкова наивни или неинформирани ни имат – и театрали, и публика!? Един истински стойностен автор, гори и да започне като епигон, трябва да намери собствения си свят

и стил. Другото е жалко. Чакам автентичност и оригиналност.

Искра Николова: Когато работите върху вашия спектакъл, поставяте ли акценти за реакция на публиката? Оправдават ли се Вашите прогнози относно тези акценти, или публиката ви изненадва с различни реакции?

Здравко Митков: Старая се да акцентирам своите мисли и идеи. Очаквам съдействие от публиката. Когато резултатът е неадекватен, всеки професионален режисьор търси свои пътища. Но това винаги означава проблем за анализ. Обичайно срещано различие е акцент, изграден в ироничен смисъл, да породи праволинейна реакция. Това е единственият случай, в който съм склонен да виня публиката. Но вероятно част от пропуска е и мой. Най-голямата изненада в една от последните ми постановки беше пълноценният и топъл прием, който получи една „трудна“ пиеса от края на XIX век. Става дума за „Пролетно пробуждане“. На пръв поглед човек би казал, че този текст трудно може да има съвременни препратки. Още при прочита, студентите еднотушно се привързаха към пиесата и пожелаха да работим върху нея. И се оказаха прави. Успяха да направят Франк Ведекинг близък и възбудяващ в едни трудни и много различни времена. В такива случаи обичам да казвам, че в текста е „кодирана“ някаква тайна, налице е алхимия на таланта, която го транспортира през времена и епохи.

Искра Николова: След като спектакълът вече е готов, опитвате ли се да се идентифицирате със зрителя и да гледате представлението с неговите очи? Правите ли корекции на спекта-

къла след първата му среща с публиката?

Здравко Митков: Много бих искал, но практиката ме е научила, че всъщност това е невъзможно. Погледът на режисьора винаги е „един особен поглед“. Нашата „оптика“ е различна от тази на публиката. Казвам различна – не по-добра! Всъщност единствената режисьорска идентификация е тази с философията, проблемите, естетиката на пиесата. Поне при мен е така. При „катастрофа“ с публичния прием единствената възможност на режисьора е да погледне с надежда към следващия проект. Ако един спектакъл не е здраво и смислено изграден – никакви козметични поправки не помагат. Нито за добро, нито за лошо! Истина е, че понякога режисьорът опитва да коригира неща след „сверка“ с публиката. Не съм особено убеден, че това дава значителни резултати. Истината е, че ако режисьорът не е в състояние да открие грешки в процеса на поставяне – той просто няма сетива да ги открие. Нещо е сбъркано още в началото...

Искра Николова: По-нататък, с „узряването“ на спектакъла, продължавате ли да следите реакциите на публиката? Има ли случаи, когато публиката „разваля“ Вашия режисьорски замисъл и как реагирате на това?

Здравко Митков: Винаги следя представленията на спектаклите си. Следя и процеса на възприемане от публиката. Но истинската цел на това занятие е друга – да се готвя за следващата си постановка. Да предотвратя бъдещи грешки. Съмнявам се, че публиката може да „разваля“ спектакли. Не съм от „сърдитите“ режисьори.

Опитът показва, че „рушенето“ е привилегия по-скоро на режисьора и актьорите.

Искра Николова: Смятате ли дискусии и разговорите със зрители след представлението за полезни? Ползвате ли такива механизми за „обратна връзка“?

Здравко Митков: Преди години един режисьор не беше доволен от приема на негова постановка в Народния театър. Той започна да се явява пред публиката преди представлението с назидателни речи какво трябва да види в представлението. Жалка практика! Ако може – режисьорът създава послания. Превъплъщението в лектор е смехотворно и неприсъщо на професията. Публиката идва в театъра с определени изисквания. Не е редно те да бъдат погменяни. Насладата и преживяването в акта на изкуството не може да се подменя с публични лекции. За лекции се ходи на други места – не с билет в театър. Единственият механизъм за обратна връзка е успешността на представлението. Ценността на тази „обратна връзка“ е самата публика, която е изпитала задълбочена наслада и която ще се върне с удоволствие още веднъж в салона. По това и само по това ние, театралите, можем да разберем, че сме свършили добре и талантливо работата си. Ненавиждам театър, който се изживява като образователна институция.

Искра Николова: Има ли случаи когато според вас публиката не е дооценила Вашия замисъл? И обратно, има ли случаи, когато сте адресирали Вашето представление към по-елитарна публика, а то е разширило значително своята аудитория?

Здравко Митков: Държа да повтора, че ако нещо не е дооценено – виновните сме ние, авторите на спектакъла. Всяко истинско представление, самоадресирало се към по-елитарна публика, би трябвало да има достатъчно контактна площ, с която да обхване по-широко аудиторията. Опитът ми от поставянето на „Развратникът“ от Ерик–Емануел Шмит е добър пример в тази посока. Самият автор е Доктор по философия. Сюжетът е структуриран около Дигро и енциклопедистите. И всичко това е написано без капка високомерно естетстване. И сега да проверим приема от публиката. Образованите зрители се наслаждават на необичайната и артистично поднесена гледна точка към един от моралистите на Франция. Тези обаче, които дори не знаят кои са Дигро, Волтер, Д’Аламбер, се забавляват в не по-малка степен от сценичното зрелище. Това е белег за истинска артистична стойност и професионализъм. И тези качества са заложени в самата природа на драматургичния материал. На този фон – помислете си за претенциозните български автори-интелектуалци!... Между другото – претенциозната позиция в повечето случаи издава дълбоки комплекси у автора ѝ.

Искра Николова: Има ли случаи във вашата практика на разминаване между оценките на публиката и тази на театралната критика по отношение на ваш спектакъл? На какво според вас се дължат подобни разминавания?

Здравко Митков: Естествено – имало е. По-интересни са причините, обаче. В повечето случаи подобен дисонанс се корени в особености на присвоения си правото на публична оценка.

Разпространена практика е да дават оценки и да правят самонадеяни класации в областта на театралното изкуство хора, които по различни причини работят в пресата или други медии. В големия си процент това са самонадеяни писачи – в мнозинството си без специално образование или напуснали и недоучили студенти. В тези оценки всеки нескропен монтаж от текстове задължително носи похвали, а всеки опит да се прочете задълбочено и последователно единно драматично произведение бива запрящан на гръното. Не мога да не скрия презрението си към подобен подход. Понякога от писанията им струи такава безгрижна необразованост или липса на познания по конкретния обект на оценка, че на всеки добросъвестен театрал може свят да му се завие. Не са редки случаите и когато една оценка не е резултат на липса на познания, а е с цел създаване на мнение, удобно за някоя от групировките, с които, уви, съсловието ни се слави. Лично аз многократно съм подчертавал, че мечтая да прочета задълбочена и аналитична статия за моя неуспешна постановка, вместо някое комплексирано и необразовано момиче да ме постави в тъпоумната рубрика „Най-лош спектакъл“.

Твърдя, че тази тема е съдбоносно важна за националното ни театрално битие и вниманието на театралните специалисти трябва час по-скоро да се насочи нататък. Едва когато се нормализира практиката на театралния критически живот, когато се открие място за сериозни научни изследвания – едва тогава ще мога сериозно да отговоря на поставения въпрос. А сега ми е болно и обидно. Единственото, кое-

то е по силите ми, е да помоля колежите ми от Катедрата по театрознание да прилагат високи критерии при обучението на бъдещите критици, теоретици, историци на театъра. И когато най-слабият им студент се похвали, че завежда сектора за театър в културния отдел на някой тиражен вестник, да намерят сили, да не се предават...

Искра Николова: Има ли спектакли, които бихте желали да направите отново?

Здравко Митков: Моето желание е винаги да правя нещо ново.

Искра Николова: Какви според Вас са „печелившите стратегии“ за разви-

тието на театъра през XXI Век? Какво бихте пожелали на българския театър?

Здравко Митков: Не съм пророк, но в ерата на информационното общество за театъра ще има тежки проблеми. Единствено практиката, а не прогнозирането ще ги решава.

На българския театър – повече интелигентност, истинска българска драматургия, честни и автентични автори.

И онова там – с младежките пъпки – час по-скоро да се излекува.

Разговаря Искра Николова